

25 НОЕМВРИ — СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ

Житие на свети равноапостолни Климент Охридски, Просветител български, чудотворец

Бог във всички времена си има мъже, които просияват за Негова слава със светлината на живота си като светили в света, "имайки в себе си словото на живота". Именно такива мъже просветиха българската страна в последно време, като просияха с учение и чудеса пред Бога и народа: Методий, който красеше Панонската епархия като архиепископ Моравски, и Кирил, който подчини на Христовата мъдрост елинската философия, както се подчинява робиня на господарката си, и който познаваше естеството на действително съществуващото, толкоз повече на Единия Съществуващ, чрез Когото получи битието си всичко несъществуващо. Като приеха Бога в себе си поради чистотата на живота си, те получиха словото на учителството по гръцки език. Но понеже славянският или българският род не разбираше по гръцки съчинените Писания, те считаха това за най-голяма загуба и основание за неутешима скръб. И обърнаха очи към Утешителя, Чийто първи дар са езиците, предадоха се на прилежен пост и непрестанна молитва и откриха славянските букви, преведоха боговдъхновените Писания от гръцки на български и се постараха да преподадат божествените учения на най-умните свои ученици, от които най-избрани и първи са Горазд, Климент, Наум, Ангеларий и Сава.

А Христовите изповедници, научени от Господа, когато ги гонят от този град, да бягат в друг, се надяваха да намерят покой в България - нали свети Климент беше от български произход както и свети Наум? Само се стараеха да се скрият от човешки очи, пък от храна и дрехи търпяха лишение както и всякакво друго страдание.

Затова се видяха принудени да се разделят един от друг поради страх и един тръгна насам, а друг нататък, Климент взе Наума и Ангелария и вървяха по пътя към Дунава, и като срещнаха някакво село, пожелаха да позволят на телата си един малък отдиш, понеже бяха отрудени с лишение от храна и дрехи.

Потърсиха в селото кой е боголюбив и страннолюбив и белязан с благочестив живот. Намериха такъв един и ги прие. Той имаше красив син и в разцвета на своята възраст. Но когато гостите влязоха в дома, синът се лиши от живот. Колко страдаше горкият баща, колко много ридаше за своето чедо и какво само не каза на гостите:

- Хубава награда за моето гостоприемство. Затова ли ви отворих вратата си, за да се заключи мой дом, лишен от наследник? Не сте ли вие някакви чародеи и врагове на Единия Бог, поради което така бях осъден от Него, задето приех под своя покрив неприязнени Нему хора? Обаче няма да избегнете присъдата си, защото сте попаднали в ръцете на баща, който заради вас оплаква своя син!"

И поиска да му донесат вериги и мъчителски оръдия. Но и те самите страдаха не по-малко от бащата. Разсъдиха да се обърнат с дързновена вяра, за която всичко е възможно, дори и невъзможното според думата на Господа, а пламналия гняв на бащата те успокояваха, жестокостта на справедливата му ярост смекчаваха и казваха:

- Човече Божий, ние не сме чародеи, а служим на истинския Бог, Който с докосване на ръката Си побеждава смъртта. Затова, ако смяташ нас виновни за смъртта на твоя син, бъди спокоен! Защото ние вярваме, че Господ ще му дарува живот заради нас!

И като се помолиха за детето, го представиха живо на скърбящия баща. Тогава бащата завика въвн от себе си от радост:

- Свети раби Божи, спасители на моя дом, простете ми, защото съвсем не ви познавах, преподобни отци! Но ето, всичко мое е пред вас, пред вас съм и аз, вашият бъдещ раб! Използвайте всичко мое, само да гледам моето чедо, което вие сега ми родихте!

Те похвалиха вярата на човека, но бързаха към предстоящия път и като приеха само нещо за из път, се отправиха към Дунава, изпратени с много почести. Когато бяха на Дунавския бряг, видяха силното течение, свързаха три дървета с лико и пазени от силата свише, преминаха реката. И като пристигнаха в Белград, който е забележителен сред крайдунавските градове, се явиха пред Боритакан и му разказаха всичко за себе си. Той разбра, че това са велики хора и приближени на Бога.

И разбра, че трябва да изпрати тия странници на българския княз Борис, чийто ипостратег беше сам той, защото знаеше, че Борис жадува за такива мъже. След като ги отмори от далечния път, той ги изпрати на княза като много ценен дар, като му докладва, че те са такива, каквито той желаше много силно. Когато пристигнаха при Борис, той ги прие с уважение както подобава. Попитани за станалото с тях, разказаха всичко от начало до край, без да пропуснат нещо. Князът като ги изслуша, много благодареше на Бога, че му е изпратил такива труженици и такива благодетели на България, учители и устроители на вярата, и то не прости мъже, а изповедници и мъченици.

Прие ги с много почит, даде им свещенически облекла, нареди да им дадат жилища, предназначени за първите му приятели, и се погрижи да имат изобилие от всичко необходимо, понеже добре знаеше, че да се връщаш с мисли към дребните телесни нужди, отвлича твърде много от богомислието. Самият той имаше силно желание да беседва всеки ден с тях и да се учи на древни истории и светийски жития и да прочита Писанията чрез техните уста. Но и всички, които бяха при него, по знаменит род и голямо богатство превъзхождащи другите, и те идваха при светците като деца при учители и разпитваха за всичко, което се отнася до спасението, и черпейки от тия вечнотечащи извори, сами пиеха и на домовете си даваха.

После този същински Божий подстратег Михаил когото ние в нашето слово нарекохме и Борис, не преставаше да мисли как да даде пълна свобода на тези свещени мъже за Божието дело. Бог му внуши тази мисъл: да отдели Кутмичевица от Котокия, като ѝ постави за управител Домета и като го откъсне от областта на Курта, да предаде на Домета блажения Климент или по-скоро на Климента да предаде Домета. Като го изпращаше за учител на Кутмичевица, той издаде заповед до всички жители на оная страна с ревност да приемат светеца и да му дадат всяко изобилие, да му поднасят дарове и чрез видимото пред всички, да проявят скритото в душата съкровище на любовта. И за да ги засрами още повече, сам Борис подари на триблажения Климент три дома в Девол, снабдени изобилно с всички необходимо и със собственост на комитски род, а и в Охрид и Главеница му подари места за почивка. И по този начин неговата чудна душа изливаше върху Христовия раб своята любов към Христа, колкото можеше, и представи на другите пръв пример на такова ценно усърдие. Във всяка област той вършеше всичко с помощта на триста свои ученици, които нищо не плащаха на княза, а служеха на Бога и предназначени да дават на Него, по-скоро получаваха от Него.

Климент вършеше това цели седем години. Осмата година на неговото учителство бе последна в живота на Божия раб Михаил-Борис, осветения княз на България. Властта пое неговия син Владимир, но четири години беше на власт и умря, а наследник на всичко стана брат му Симеон, който и пръв се провъзгласи за Император Български. Него Михаил роди по свой образ и по свое подобие, запазил неизменни чертите на неговата благост, към всички прост и добър (най-вече към ония, които полагат обет за чисти нрави и които водят християнски живот), проявяваше гореща вяра и го изяждаше ревността за Божия дом. Затова той запълни отсъствието на баща си, засили проповедта за Бога, навсякъде се зидаха църкви, православието постави непоколебимо и даде широк път на Божия закон.

Понеже вестите правеха Климента велик и наистина с висок възход в сърцето, те съвършено плениха и цар Симеон и го направиха любител на неговата добродетел. Затова царят повика светеца, встъпи в беседа с него и като почувства освещение даже от неговия външен образ - блаженият беше внушателен

дори и за враговете със своя външен вид, - той започна много да възхвалява българската страна и да смята блажено своето царство, загдето е получило от Бога такова велико благо - Климента. След това като разсъди с най-умните си съветници, които се отнасяха към Климента с голямо внимание като към баща и вярваха да угодят на Бога с това, с което биха изразили своята почит към него, го предложи за епископ на Дрембица и Белица.

Така Климент бе поставен за пръв епископ на български език. Когато му се връчи епископското дело, той положи висотата на своя сан за основа на своето издигане към Бога и към първите си трудове прибави многократно повече.

Тъй като в цялата българска страна растяха диви дървета и тя се нуждаеше от облагородени плодове, той ѝ подари и това благо. Пренесе от страната на гърците всякакъв вид благородни дървета и чрез присаждане облагороди дивите, та и по този начин да настави човешките души да усвоят соковете на благостта и да принасят плод на Бога - изпълнението на божествената воля,

която той самият беше направил своя храна. Така изцяло беше полезен за душите и се грижеше да разширява Божията Църква, без да има грижа за своето тяло, но имаше грижа за множеството, за да се спасят.

Имайки такава любов към Бога, синът влюбен в небесния си Баща имаше големи свидетелства, че е възлюбени от Него... Веднъж се връщаше от Белица в Охрид, било за да види народа в тоя край, дали са крепки духом, било свободното си време да посвети на богосъзерцание в манастира, чиято красота обичаше и тежко му беше да се развлича някъде другаде. Но двама разслабени паднаха пред него на пътя му, един от които освен това беше лишен и от светлина на очите, и развълнуваха неговата състрадателна душа към жалост. Но колкото беше готов да съжали, толкова беше устремен към смиреномъдрие, и по-голяма беше неговата грижа да скрие чудесата си, отколкото желанието на парализираните да получат изцеление. Затова се огледа наоколо и като не видя никого, вдигна очи към небето и простря преподобни ръце за молитва и низведе божествената помощ: докосна се до разслабените тела със същите ръце, с които изпълни молитвата си, и това докосване стана за тях стягане и свързване на членовете. И както казва Исаия, всеки от тях скачаше като елен, макар преди това да беше не само хром, но и целият беше неподвижен и не се различаваше от земята, върху която лежеше. И за слепия скоро изгря светлината, и величаеше Господа с висок глас. Но не можа съвсем да се скрие това чудотворение от човешките очи: видя един от слугите му. И понеже светият знаеше, че той е бил таен зрител на станалото - беше се скрил до килята му и гледаше оттам, му заповяда никому да не казва за видяното, докато е жив.

Вече преклонен от старост и изтощен от трудове, той реши да се откаже от епископията, не че бяга или се отказва от сана си, в който го постави Дух Свети да пасе Божията Църква, а поради блажено и божествено благоговение: боеше се да не би поради неговата немощ да се разруши делото Божие.

Затова дойде при царя и рече:

- Царю благочестиви, докато тялото ми беше годно за църковните трудове и грижи, които са по-тежки от гражданските, ако бих оставил Божията Църква, използвайки своята властна ръка, всички биха осъдили това като наемническа постъпка: защото наемникът има навика да бяга и да оставя овцете, когато вълкът идва. А за мене какво оправдание би имало, без да виждам някакъв вълк да оставям стадото? Затова и не го оставих даже до този момент. Но понеже виждаш, че ме е налегнала старост и премногото трудове ми отнеха всичката сила, погрижи се за Църквата и дай на Божия дом някой по-млад човек, който ще има душевната и телесна сила да поеме църковните грижи! Изпълни ми тази последна просба: дай ми възможност тези последни дни да беседвам със себе си и с Бога! За такова нещо удобно жилище ще ми бъде манастирът, дай ми да умра в него! Какво общо между мене и грижите, които изискват по-крепки членове? Ако ли съм вече немощен за църковните грижи, защо да си присвоявам още това достойнство? Павел нарече епископството "дело", затова трябва да стои далеч от него неспособният за делото. Нали

няма да искаш да видиш Църквата, процъфтяла под моето име повече от много други, под същото това име да завехне?! А както рекох, запази красотата ѝ чрез други по-силни! Защото голяма е опасността нейните дела да се разстроят поради моята немощ!

Царят ужасен от изслушаната нова реч, каза:

- Защо говориш това, отче? Как бих изтърпял да виждам да седи на твоя трон друг, докато ти си жив? Как бих лишил царството си от твоите архиерейски благословии? Твоята оставка от епископския трон ми изглежда като зловещо предсказание за моето сваляне от царския престол! Ако нещо съм ти съгрешил в неведението си - аз не си спомням нещо такова, - ако с нещо съм оскърбил твое Преосвещенство, и ако ни щадиш като баща и не искаш да откриеш моето невнимание към тебе, а скриваш истинската вина под претекста на твоята немощ - кажи, моля ти се! Готов съм да отговарям и чедото да изцери страданието на баща си! Ако ли нямаш какво да ни порицаеш, защо искаш да оскърбиш ония, които с нищо не са те оскърбили? Но даже и клира нямаш основание да обвиниш като противен и твърдоглав, защото всичките ти си ги родил чрез Евангелието и си ги покорил на себе си и Бога. Затова защо оставяш своите чедо, ридящи за твоето неблагоприятно отричане? Дали ще ме послушаш, отче, или не, но аз дръзновено ще кажа: каквото и да кажеш, няма да те послушам; каквото и да направиш, няма да склоня! Считаю отричането прилично само за недостойните, а ти си над всяко достойнство!

Старецът склони и нищо повече не прибави към своите думи пред царя за отричането си и се завърна в своя манастир.

Но Всевишният Цар се оказа благосклонен към неговото намерение: още с връщането си легна болен. Предузнал смъртта си, подари на българските църкви предсмъртен дар: преведе останалото от Триода, защото едва тогава завърши песните от Томина неделя до Петдесетница. И от този случай остроумните могат да съдят какъв е бил, когато е бил крепък телом, щом като и в болест уморяваше себе си с такива трудове. Но вътрешният му човек наистина се обновяваше в такава степен, в каквато външният тлееше и можеше да каже с Павел: *"Когато съм немощен, тогава съм силен"* (2 Кор. 12:10). И направи завещание - и това според каноните - за книгите, които написа, и за всичко останало. Всичко раздели на две и остави едната половина на епископията, а другата на светата си обител, като и с това показва как трябва да се печели и употребява - и двете според Божието повеление. Възможно ли е по-похвално отричане от имота си от това на великия Климент?

След като така живя и украси дадения му от Бога трон, той положи край, приличен на началото, и отиде при Господа. Над божественото му тяло, равностойно по чест с душата, се извърши преподобно опело и бе погребано в света обител, където сам със собствени ръце си беше приготвил гроб от дясната страна на притвора, на 27 юли 916 г., в дните на българския цар Симеон.

Но и това е голямо доказателство за единомушието на светците, което аз не знаех: пред неговата кончина някои от неговите ученици видели насън, че дошли Кирил и Методий при блажения и предсказали края на живота му.